

3. В Україні зростає злочинність, знижується рівень розкриття. Причина – параліч правоохоронної системи. URL: <http://gromex.com.ua/ua/investigations/447-ukraine-rastet-prestupnost-padaet/>

4. Бандити в Україні стали циничнее // Сегодня. 15 Июля 2018. URL: <https://www.segodnya.ua/ukraine/bandity-v-ukraine-stali-cinichnee-1153685.html>

5. Аброськин опроверг тезис о том, что в Украине уровень преступности как в 90-Х URL: <https://ru.tsn.ua/ukrayina/abroskin-oproverg-tezis-o-tom-chto-v-ukraine-uroven-prestupnosti-kak-v-90-h-1083880.html> <https://ru.tsn.ua/ukrayina/abroskin-oproverg-tezis-o-tom-chto-v-ukraine-uroven-prestupnosti-kak-v-90-h-1083880.html>

Михалюк Анастасія Сергіївна
студентка 2 курсу історичного факультету,
Житомирський державний університет ім. І. Франка

Литовські статuti та їхній вплив на розвиток права на території України в XVI ст.

Великим здобутком у процесі систематизації права у Великому князівстві Литовському, навіть і у Європі, стало укладання в XVI ст. трьох Литовських статутів.

Основним джерелом цих статутів були адміністративна та судова практика органів державної влади, звичаєве право, норми писаного права (Руська правда, Судебник Казимира 1468 р., привілеї та грамоти Великого князя Литовського), пристосоване до місцевих потреб польське право, а також норми канонічного права (Номокамон, Еклога тощо) [4, с. 88].

Особливу увагу варто звернути на Перший Литовський статут 1529 р., що був першим у тогочасній Європі систематизованим зводом різних галузей права. У цьому Статуті було 13 розділів, які нараховували 282 статті [1].

Розділи Першого Литовського статуту:

1. «Закони, дані державі Великому князівству Литовському, Руському, Жемайтському та іншим світлим паном Сигізмундом, Божою милістю королем польським, великим литовським, російським, пруським, жемайтським, мазовецьким та інших».

2. «Про обороні земської».

3. «Про волості шляхти і про розширення Великого князівства Литовсько-го».

4. «Про спадок жінок і про видачу дівчат заміж».

5. «Про опікунів».

6. «Про суддів».

7. «Про земські насильства, про побої і про побої шляхтича».

8. «Про земські суди і про кордон і межі»

9. «Про ловлю, про пущі, про бортне дерево, про озера, про боброві гоніння, про хмільник, про соколине гніздо».

10. «Про стани, які обтяжені боргами і про залогу».

11. «Про головщину людей петніх, селян і челядників».

12. «Про захоплення і нав'язання».

13. «Про пограбування».

В перших трьох розділах були зібрані, в основному, норми конституційного права та положення інших галузей права, в четвертому та п'ятому – шлюбно-сімейне та спадкове, в шостому – процесуальне, в сьомому – кримінальне, у восьмому –

земельне, в дев'ятому – лісове та мисливське, в десятому – цивільне, в одинадцятому, дванадцятому та тринадцятому – кримінальне та процесуальне право. У Статуті були юридично закріплені основи суспільного та державного ладу, правове становище населення, порядок утворення, склад та повноваження деяких органів державного управління.

Перший Литовський статут був, насамперед, пам'яткою феодального права, бо він забезпечував правову охорону прав і привілеїв стану шляхти, особливо верхівки, класу феодалів – магнатів. Він обмежував права простих вільних людей.

Перший Литовський статут став юридичною базою подальшого розвитку законодавства та проектування Другого Литовського статуту 1566 р.

Другий Литовський статут складається з 14 розділів (367 статей – артикулів) [2]:

1. «Про господарську особу».
2. «Про земську оборону».
3. «Про шляхетські вольності і розширення Великого князівства Литовського».
4. «Про суддів і про суди, про вибори суддів у повітах».
5. «Про придане».
6. «Про опікунство».
7. «Про записи і продажі».
8. «Про договори».
9. «Про земські права».
10. «Про ловлю, про пущі, про бортне дерево».
11. «Про шляхетську владу».
12. «Про головну знать і людей посполитих».
13. «Про пограбування і набіги».
14. «Про вбивство в усіх станах».

Якщо порівняти I та II Статути, то в останньому бачимо більш досконалу систематизацію правового матеріалу. У першому розділі є положення, що проголошували основні принципи литовсько-руського права та норми державного права; у другому – норми про військову службу; у третьому – права та привілеї шляхти; у четвертому йдеться про організацію судової гілки влади; у п'ятому – про сімейне право; у шостому – про опікунське право; у сьомому – про договірне; у восьмому – про спадкове; у дев'ятому – про правове регулювання земельних спорів; у десятому – про лісове та мисливське право. Чотири останні розділи встановлювали правила кримінальної відповідальності. Одинадцятий розділ розповідав про насильства та злочини проти шляхти, дванадцятий – злочини проти простих людей, тринадцятий – майнові злочини, а чотирнадцятий – інші злочини.

Вказані правові норми забезпечували державно-правовий захист інтересів привілейованого суспільного стану магнатів і шляхти.

Робота над Третім статутом зробила подальший розвиток правової системи Великого князівства Литовського. Він датується 1688 р., складається з 14 розділів (488 статей) [3]:

1. «Про нашу особу панську».
2. «Про оборону земську».
3. «Про вольності шляхетські та про розширення Великого князівства Великого».
4. «Про суддів і суди».
5. «Про придане».
6. «Про опікунство».
7. «Про записи і продаж».

8. «Про заповіти».
9. «Про підкомірних в повітах і про права на землю, про розмежування і межі».
10. «Про пуцу, про ловлю, про дерево бортне, про озера і сінокоси».
11. «Про злочин, бійку і головщину шляхетську».
12. «Про головщину і навізки людей простих і про таких людей і челядь, які від панів своїх відходять, а також про слуг приказних».
13. «Про грабунок і про відшкодування».
14. «Про злодійство всякого стану».

В основному цей Статут повторював два попередні, але вже з доповненнями і розширенням. Кримінальні норми зливалися як з публічним, так і з приватним правом. Майнові відносини розглядались як відносини людей з речами. Порушення приватного права породжувало обов'язки, виникнення, дія та припинення яких регулювались зобов'язальним правом.

Цей Статут постановив, що договори мали складатися у письмовій формі. Інколи вимагалася їх реєстрація в суді та присутність свідків. Якщо розглядати статті і у різних розділах, можна побачити що кожне порушене право каралося, покарання було різним для різних верств населення, звичайно, злочин проти знаті карався жорсткіше.

Для забезпечення зобов'язань застосовувалася застава. Право спадщини належало синам, дочки могли одержати не більше чверті майна у вигляді приданого.

За умисні злочини винний відповідав повною мірою. Наприклад, за умисне вбивство злочинець карався смертю, а з його майна стягувалася так звана головщина, також інші видатки, пов'язані з нанесенням матеріальної шкоди. При необережному вбивстві винний звільнявся від покарання, але зобов'язаний був сплатити родичам убитого годовщину.

Суд повинен був враховувати і вік злочинця. Так, не несли кримінального покарання неповнолітні особи. Кримінальне законодавство знало просту і складну співучасть.

Статут 1588 р. встановив, що при простій співучасті всі винні повинні були каратися однаково. При складній співучасті злочинці поділялися на виконавців, пособників і підбурювачів. Приховання і недонесення по деяких злочинах також підлягали карі.

Наприклад, у випадку державної зради батька повнолітні сини, які знали про підготовку зради, підлягали покаранню. Велике місце займали злочини проти особи і майнових прав. Основним покаранням за них був штраф у користь потерпілого і великого князя.

Суворе покарання передбачалося за крадіжку: при крадіжці коня або рецидиві передбачалося повішення. Водночас злочин, вчинений шляхтичем, карався легше, ніж такі ж протизаконні дії простої людини.

Отже, одним із важливих джерел права в Україні були Литовські статuti 1529, 1566, 1588 рр., вони вплинула на подальший розвиток законодавства і правової думки на нашій території. Статuti зосередили в собі право Київської русі та Галицько-Волинської держави, що мало важливе для українського права.

Список використаних джерел та літератури:

1. Литовський статут 1529 р. URL: <https://nicolaev.livejournal.com/1269730.html>
2. Литовський статут 1566 р. URL: <http://litopys.org.ua/statut2/st1566.htm>.
3. Литовський статут 1588 р. URL: <http://studentu.info/gosudarstvo-i-pravo/istoriya-gosudarstva-i-prava-ukrainy/litovskiy-statut-1588-roku>
4. Історія держави і права України: [курс лекцій] / [О. О. Шевченко, В. О. Самохвалов, В. П. Капелюшний, М. О. Шевченко ; за ред. В. Г. Гончаренка]. – К. : Вентурі, 1996. – 285 с.

Місцеві органи виконавчої влади в Україні

Виконавча влада – це одна з трьох гілок державної влади відповідно до принципу поділу влади. Вона розробляє і втілює державну політику, спрямовану на забезпечення виконання законів, та керує сферами суспільного життя.

До системи місцевих органів виконавчої влади, насамперед, входять місцеві державні адміністрації та територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ). Основними серед них є місцеві державні адміністрації (МДА).

Місцева державна адміністрація – це державні органи виконавчої влади в областях, районах, в районах Автономної Республіки Крим (АРК), а також у місті Києві та Севастополі, які наділені правом представляти інтереси держави та приймати від її імені розпорядження, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Згідно із Законом України «Про місцеві державні адміністрації» виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації, що є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади. Місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою [2].

Місцеві державні адміністрації забезпечують:

- 1) виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня;
- 2) законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян;
- 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку;
- 4) підготовку та виконання відповідних бюджетів;
- 5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм;
- 6) взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- 7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

Місцеві державні адміністрації діють на засадах:

- відповідальності перед людиною і державою за свою діяльність;
- верховенства права;
- законності;
- пріоритетності прав людини;
- гласності;
- поєднання державних і місцевих інтересів.

Склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій. У складі місцевої державної адміністрації, окрім її голови, є ще його заступники, секретаріат, управління, відділи, інші підрозділи.